

Tomasz SZEWC
Politechnika Śląska
Wydział Organizacji i Zarządzania
Instytut Zarządzania i Administracji

PRAWNE UWARUNKOWANIA OCHRONY INNOWACJI

Streszczenie. Wdrażanie innowacji jest jednym z kluczowych czynników rozwoju. Wymaga jednak nakładów, dlatego konieczne jest stworzenie gwarancji wyłączności korzystania z nich podmiotowi, który je poniósł. Przepisy prawa nie traktują jednak innowacji jako jednolitej kategorii. Wręcz przeciwnie, wyodrębniają i chronią wiele odmian wytworów umysłu ludzkiego. Nie wszystkie mogą być uznane za innowacje. Dlatego celem artykułu jest ukazanie w sposób przydatny dla menedżerów, w jaki sposób przepisy prawa własności intelektualnej można wykorzystać do ochrony innowacji.

Słowa kluczowe: innowacja, własność przemysłowa, prawo autorskie, ochrona własności intelektualnej

LEGAL PROTECTION AS THE PREREQUISITE OF INNOVATIONS

Summary. Implementation of innovations is one of main factors of growth. However innovations need investments, thus investor should use them exclusively. The rules do not protect innovation as homogeneous term. Quite opposite they distinguish and protect many figments of human's brain. Not all of them can be acknowledged as innovations. This is the source of the study that aims to show from managers' point of view how intellectual property law protects innovations.

Keywords: innovation, industrial property, authors' rights, intellectual property protection

1. Wprowadzenie

Wyraz „innovacja” pochodzi od łacińskiego *innovatio* oznaczającego tyle, co ‘wprowadzenie nowej myśli’, ‘nowatorstwo’¹. Na tej podstawie twierdzi się, że jest to proces polegający „na przekształceniu istniejących możliwości w nowe idee i wprowadzeniu ich do praktycznego zastosowania”². Może więc obejmować wytworzenie nowego produktu, opracowanie nowej metody produkcji, otwarcie nowego rynku zbytu, zdobycie nowych źródeł surowców, czy nawet organizację nowej gałęzi przemysłu³, a także nowej metody obsługi klientów (np. w urzędzie administracyjnym). Są więc niezbędnym elementem rozwoju przedsiębiorstw⁴, a obszar gospodarki, w którym najszerzej korzysta się z innowacji i uzyskuje przewagę, nosi nazwę przemysłu kreatywnego⁵. Nie budzi jednak wątpliwości, że mogą one wpłynąć także na funkcjonowanie podmiotów niegospodarczych. Niemniej jednak jest to pojęcie przede wszystkim z zakresu marketingu, gdzie ma służyć uzyskaniu przewagi konkurencyjnej w obrocie gospodarczym⁶.

2. Innowacja jako przedmiot regulacji prawnej

Obowiązujące w Polsce akty prawne, w których występuje pojęcie innowacji, można generalnie określić jako zachęcające lub obligujące do niej⁷. Nie ustanawiają one jednak ochrony innowacji, rozumianej jako wyłączność jej stosowania przyznanej określonemu podmiotowi, zagwarantowanej systemem sankcji. Zatem podstaw prawnych ochrony innowacji należy poszukiwać w sposób komparatystyczny, tzn. ustalając, jakie instytucje, odpowiadające pojęciu innowacji, prawo chroni. Przydatne będzie tu ustalenie istoty innowacji, jaką jest twórczy, kreatywny charakter⁸, oznaczający, że nie będzie takim

¹ Rysiewicz Z. (red.): Słownik wyrazów obcych, PWN, Warszawa 1967, s. 295.

² Skowron K.: Pojęcie innowacji, [w:] Baron-Wiaterek M., Horosz P., Szewc T. (red.): Podstawy ochrony własności intelektualnej. Politechnika Śląska, Gliwice 2013, s. 13.

³ Pierścionek Z.: Strategie rozwoju firmy. PWN, Warszawa 1996, s. 182. Zob. też Perlaki I.: Innowacje w organizacji. PWE, Warszawa 1983, s. 17.

⁴ Skowron K.: op. cit., s. 13.

⁵ Szczepaniak M.: Wybrane aspekty ochrony własności intelektualnej w przemysłach kreatywnych, [w:] Pyka J. (red.): Nowoczesność przemysłu i usług – nowe wyzwania. TNOiK, Katowice 2012, s. 202.

⁶ Kotler Ph., Armstrong G., Saunders J., Wong V.: Marketing. Podręcznik europejski. PWE, Warszawa 2002, s. 662.

⁷ Na przykład, Rozporządzenie Ministra Gospodarki z dnia 24 maja 2011 r. w sprawie Krajowego Systemu Usług dla Małych i Średnich Przedsiębiorstw, DzU Nr 112, poz. 656, z którego wynika obowiązek doradzania we wdrażaniu innowacji nałożony na podmioty zarejestrowane w tym systemie oraz art. 86a i n. Ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. o szkolnictwie wyższym, DzU z 2012 r., poz. 572 ze zm., z których wynika obowiązek utworzenia spółek celowych na potrzeby komercjalizacji wyników badań naukowych.

⁸ McGowan P.: Innowacja i przedsiębiorczość wewnętrzna, [w:] Stewart D.M. (red.): Praktyka kierowania. PWE, Warszawa 1994, s. 581.

zjawiskiem zmiana nietwórcza, powielająca istniejące rozwiązania⁹. Jest zatem rezultatem pracy umysłowej autora pomysłu¹⁰. W efekcie podstawy prawne jej ochrony to normy regulujące ochronę wytworów umysłu ludzkiego. Zagadnień tych dotyczy prawo własności intelektualnej. Ma ono analityczny charakter przejawiający się w wielości: przedmiotów ochrony (będących różnymi postaciami efektów pracy umysłowej człowieka) oraz aktów prawnych regulujących to zagadnienie¹¹. Zatem innowacja w jego ujęciu jest zjawiskiem wielopostaciowym. Bez wątplenia rudymetarna znajomość tych postaci i podstawowych zasad ich ochrony powinna być elementem wiedzy każdej osoby zarządzającej działalnością gospodarczą. Ich przedstawienie jest celem niniejszego artykułu.

Wyżej opisane podejście prawodawcy do problemu innowacji jest obecne również w prawie Unii Europejskiej: przepisy zachęcające do prowadzenia działalności innowacyjnej, rozwojowej traktują innowację jako pojęcie jednolite¹², natomiast ochrona innowacji opiera się na wyróżnieniu różnych instytucji i kształtowaniu odrębnych zasad ich ochrony (będzie o nich mowa w dalszej części opracowania).

2.1. Utwór

Utwór to każdy przejaw działalności twórczej o indywidualnym charakterze, ustalony w jakiegokolwiek postaci. Zasadniczymi przesłankami istnienia utworu są zatem: efekt działalności człowieka, będący nowością w dorobku kulturalnym ludzkości, posiadanie cech charakterystycznych dla danego twórcy i uzewnętrznienie (tzn. dostępność dla innych, niepozostawanie wyłącznie w umyśle twórcy) jako obraz, dźwięk, pismo itp.¹³ Utwór może być innowacją jako nowy produkt, z którego korzysta się poprzez sprzedaż, najem, czy odtwarzanie.

⁹ Penc J.: Innowacje i zmiany w firmie. Transformacja i sterowanie rozwojem przedsiębiorstwa. Placet, Warszawa 1999, s. 141.

¹⁰ Określenie innowacji jako pomysłu występuje w pracach Ph. Kotlera (Marketing. Analiza, planowanie, wdrażanie i kontrola. Gebethner i S-ka, Warszawa 1994, s. 322) i D. Castenowa (Nowy marketing w praktyce. PWE, Warszawa 1996, s. 35). Zob. też Sztucki T.: Encyklopedia marketingu. Placet, Warszawa 1998, s. 102 i n.

¹¹ Trzy główne akty prawne składające się na prawo własności intelektualnej to: Ustawa z dnia 14 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych, DzU z 2006 r., nr 90, poz. 631 ze zm., zwana dalej Prawem autorskim, Ustawa z dnia 30 czerwca 2000 r. Prawo własności przemysłowej, DzU z 2013 r., poz. 1410, zwana dalej PWP oraz Ustawa z dnia 16 kwietnia 1993 r. o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji, DzU z 2003 r., nr 153, poz. 1503 ze zm., zwana dalej u.z.n.k.

¹² Jest to widoczne, przykładowo, w strategii na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju opierającego się na trzech filarach: inteligencji, zrównoważeniu i włączeniu społecznym. Rozwój inteligentny będący częścią tej strategii definiuje się jako rozwój oparty na wiedzy i innowacji (Europa 2020. Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu, KOM (2010) 2020 wersja ostateczna, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:2020:FIN:PL:PDF,09.06.2013>). Innowację traktuje się tu jako jednolitą kategorię.

¹³ Barta J.: Przedmiot prawa autorskiego, [w:] Barta J., Markiewicz R. (red.): System prawa prywatnego. Prawo autorskie, t. 13. C.H. Beck, Warszawa 2007.

2.2. Przedmioty praw pokrewnych

Do najważniejszych przedmiotów praw pokrewnych, które można uznać za nowy produkt, należą:

- a. artystyczne wykonania utworów – są to działania aktorów, recytatorów, dyrygentów, instrumentalistów, wokalistów, tancerzy itp., osób w sposób twórczy przyczyniających się do powstania wykonania (np. wykonanie piosenki przez artystę),
- b. nadania programów – jest to rozpowszechnienie własnego programu przez organizację radiową lub telewizyjną drogą emisji radiowej, lub telewizyjnej (które można wykorzystać np. jako wydany na nośniku zbiór programów emitowanych co tydzień),
- c. fonogramy – to pierwsze utrwalenie warstwy dźwiękowej jakichkolwiek zjawisk akustycznych (np. szumu oceanu),
- d. wideogramy – to pierwsze utrwalenie sekwencji ruchomych obrazów, np. filmu fabularnego, czy zachowania bocianów w gnieździe¹⁴.

2.3. Baza danych

Nowym produktem może być też baza danych, tj. zbiór danych lub jakichkolwiek innych materiałów i elementów zgromadzonych według określonej systematyki lub metody, indywidualnie dostępnych w jakikolwiek sposób, w tym środkami elektronicznymi, wymagający istotnego co do jakości lub ilości, nakładu inwestycyjnego w celu sporządzenia, weryfikacji lub prezentacji jego zawartości¹⁵. Jest to więc produkt będący zbiorem pewnych elementów (np. systemy informacji prawnej, których użytkownicy otrzymują nie tylko aktualną treść wszystkich przepisów usystematyzowanych wg określonych kryteriów, ale także dotyczących ich orzeczeń, literatury itp.), których zebranie, uporządkowanie oraz ułatwienie dostępu do poszczególnych, pojedynczych materiałów wymagało znacznych nakładów.

¹⁴ Grzesiok-Horosz A.: Prawo autorskie, [w:] Baron-Wiaterek M., Horosz P., Szewc T. (red.): Politechnika Śląska, Gliwice 2013, s. 60 i n.

¹⁵ Bazy danych podlegają ochronie na podstawie Ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. o ochronie baz danych (DzU nr 128, poz. 1402 ze zm.) oraz w Prawie autorskim (jeżeli baza spełnia przesłanki utworu).

2.4. Rozwiązania techniczne

Do tej grupy innowacji zalicza się wynalazki, wzory użytkowe i topografie układów scalonych, a zatem rozwiązania¹⁶ o charakterze technicznym¹⁷. Muszą ponadto być nowe (tj. nieznanie wcześniej). Wynalazek musi charakteryzować się poziomem wynalazczym i nadawać się do przemysłowego stosowania, co oznacza, że musi być zaskoczeniem nawet dla specjalisty w danej dziedzinie techniki¹⁸, a jego praktyczne wdrożenie musi być możliwe i z powtarzalnym dla każdego egzemplarza rezultatem.

Wzór użytkowy z kolei to rozwiązanie użyteczne dotyczące kształtu, budowy lub zestawienia przedmiotu o trwałej postaci. Różni się od wynalazku brakiem wymogu poziomu wynalazczego, a ponadto dotyczy wyłącznie kształtu, budowy lub zestawienia przedmiotu o trwałej postaci. Wzór użytkowy może być więc wyłącznie urządzeniem¹⁹ (którego budowa opisana jest rysunkiem technicznym). Postaci wynalazku są natomiast znacznie bardziej rozbudowane i mogą one być ponadto:

- a. substancją (określoną przez skład lub wzór chemiczny),
- b. sposobem (czyli metodą produkcji, np. czasem trwania określonego procesu, stosowanym ciśnieniem czy siłą, składnikami dodatkowymi w trakcie reakcji chemicznej),
- c. zastosowaniem (określonym sposobem wykorzystania substancji)²⁰.

Topografia układu scalonego z kolei to przestrzenne, wyrażone w dowolny sposób rozplanowanie elementów układu, z których co najmniej jeden jest elementem aktywnym, oraz wszystkich lub części połączeń układu scalonego. Dla zachowania nowości wystarczy, że od jej opracowania i utrwalenia nie upłynie więcej niż 15 lat, a przed rejestracją nie była ona wykorzystywana jawnie w celach handlowych w okresie dłuższym niż dwa lata.

Szczególnie innowacyjne są wynalazki biotechnologiczne dotyczące wytworu składającego się z materiału biologicznego lub przynajmniej zawierającego taki materiał albo sposobu wytwarzania, przetwarzania lub wykorzystywania go²¹. Materiał biologiczny musi zawierać informację genetyczną i być zdolny do samoreprodukcji (np. przez podział komórki) albo jego reprodukcja jest możliwa w systemie biologicznym (czyli innych, znanych

¹⁶ Rozwiązanie oznacza tu wymyślenie i skonstruowanie czegoś nowego, a nie odkrycie czegoś, co już istniało w przyrodzie wcześniej, ale nie było znane (Bender L.: *Wynalazki*. Arkady, Warszawa 1995, s. 6).

¹⁷ Technika to dział cywilizacji i kultury obejmujący środki materialne i umiejętności posługiwania się nimi, umożliwiające człowiekowi celową działalność gospodarczą i opanowywanie przyrody” (Szymczak M. (red.): *Słownik języka polskiego*. PWN, Warszawa 1981, t. III, s. 487. Zob. też Szewc A.: *O technice i pojęciach pokrewnych*, [w:] Matlak A., Stanisławska-Kloc S. (red.): *Spory o własność intelektualną*. LEX, Warszawa 2013, s. 1221 i n.).

¹⁸ Brzezińska A.: *Prawo własności intelektualnej*. Repetytorium, [w:] Załucki M. (red.), Difin, Warszawa 2010, s. 65.

¹⁹ Wyrok WSA z dnia 9 listopada 2006 r. – VI SA/Wa 1613/06.

²⁰ Szewc T.: *Rozwiązania*, [w:] Baron-Wiaterek M., Horosz P., Szewc T. (red.): *Podstawy ochrony własności intelektualnej*. Politechnika Śląska, Gliwice 2013, s. 74 i n.

²¹ Żakowska-Henzler H.: *Wynalazek biotechnologiczny*. Przedmiot patentu. Scholar, Warszawa 2006, s. 147.

w przyrodzie metod rozmnażania)²². Wynalazkami biotechnologicznymi mogą więc być np. materiał do protez umieszczonych w ciele pacjenta, następnie otaczanych przez jego tkanki²³, wykorzystanie komórek naskórka jako źródeł komórek macierzystych, służących do wytwarzania dowolnych typów innych komórek²⁴, czy wykorzystanie zmodyfikowanych bakterii salmonelli do oznaczania komórek nowotworowych w ciele człowieka, w celu ich zwalczenia przez układ immunologiczny²⁵.

2.5. Projekty sztuki użytkowej

Istotnym elementem przewagi konkurencyjnej na rynku może też być atrakcyjny wygląd towaru (inaczej mówiąc *design* produktu). Dziedzina sztuki zajmująca się projektowaniem wyglądu różnego rodzaju przedmiotów to wzornictwo użytkowe. Efektem pracy artysty – wzorem przemysłowym – jest nowa i posiadająca indywidualny charakter postać wytworu lub jego części, czyli różniąca się wyglądem od innych produktów występujących na rynku²⁶. Różnica ta nie musi być zbyt wielka, gdyż wystarczy, że dostrzeże ją tzw. zorientowany użytkownik²⁷, a ponadto ocenia się ją biorąc pod uwagę tzw. zakres swobody twórczej²⁸.

2.6. Geograficzne oznaczenia pochodzenia i Gwarantowane Tradycyjne Specjalności

Rozpatrywanie geograficznych oznaczeń pochodzenia i Gwarantowanych Tradycyjnych Specjalności jako innowacji jest możliwe dzięki temu, że wielu nabywców poszukuje towarów o szczególnych cechach jakościowych, smakowych, zapachowych, estetycznych itp. i przypisuje je pochodzeniu towaru z określonego miejsca lub określonej recepturze. Wylansowanie i wprowadzanie na rynek towaru o oznaczeniu wskazującym na te cechy może być zatem istotnym elementem przewagi na rynku, a nawet skłonić nabywców do zapłacenia wyższej ceny.

Problematyka geograficznych oznaczeń pochodzenia jest bardzo złożona i obejmuje różne kategorie, które mają zastosowanie do odmiennych grup towarów. I tak, chronione nazwy

²² Szewc T.: op. cit., s. 79 i n.

²³ Kot szczęściarz. „Rzeczpospolita”, 3-4 lipca 2010, s. A15.

²⁴ Redlińska I.: Naskórek nowym źródłem komórek macierzystych. „Rzeczpospolita”, 14.02.2007, s. A12.

²⁵ Stanisławska A.: Zaprzęgli salmonellę do walki z rakiem. „Rzeczpospolita”, 13.08.2010, s. A21.

²⁶ Sieńczyło-Chlabicz J., Banasiuk J., Zawadzka Z.: Prawo własności intelektualnej, [w:] Sieńczyło-Chlabicz J. (red.), LexisNexis, Warszawa 2013, s. 492 i n.

²⁷ Jest to użytkownik określonych produktów lub osoba mająca orientację w określonym sektorze, do którego należą produkty obejmujące wzór (zob. szerzej Tischner A., [w:] Kostański P.: Prawo własności przemysłowej. Komentarz. C.H. Beck, Warszawa 2010, s. 579 i n. oraz Kępiński J.: Wzór przemysłowy i jego ochrona w prawie polskim i wspólnotowym. Wolters Kluwer business, Warszawa 2010, s. 54 i n.).

²⁸ Są to ograniczenia wynikające z funkcji i cech użytkowych wytworu, np. kształt telewizora jest uwarunkowany koniecznością wyeksponowania kineskopu (Tischner A.: op. cit., s. 583).

pochodzenia²⁹ i chronione oznaczenia geograficzne³⁰ odnoszą się do produktów rolnych i środków spożywczych³¹. Wyroby spirytusowe i pozostałe kategorie towarów, niebędące żadnymi z wyżej wymienionych – oznaczeniami geograficznymi³² (bez przymiotnika „chronione”).

Gwarantowana Tradycyjna Specjalność to tradycyjny produkt rolny lub środek spożywczy uznany przez Wspólnotę ze względu na jego cechę lub zespół cech, które w sposób wyraźny odróżniają produkt rolny lub środek spożywczy od podobnych im produktów lub środków spożywczych należących do tej samej kategorii, np. kabanos. Jest to zatem wyróżnienie na podstawie właściwości fizycznych, chemicznych, mikrobiologicznych, organoleptycznych, metody produkcji lub szczególnych warunków występujących przy produkcji, czyli ochrona receptury wytwarzania produktu o określonej nazwie, a nie miejsca pochodzenia.

2.7. Projekty racjonalizatorskie

Projekt racjonalizatorski to każde rozwiązanie nadające się do wykorzystania, które jednocześnie nie jest na tyle doniosłe, aby spełniać przesłanki pozostałych rozwiązań zdefiniowanych w PWP. Są to więc drobne usprawnienia i udoskonalenia techniczne, organizacyjne lub techniczno-organizacyjne. Ich ochronę reguluje wyłącznie u.z.n.k., o ile zostanie im nadany status tajemnicy przedsiębiorstwa³³. Aby zachęcić pracowników do ich dokonywania, można wypłacać ich twórcom wynagrodzenie, czego niezbędną przesłanką jest opracowanie zakładowego regulaminu racjonalizacji.

²⁹ Chroniona nazwa pochodzenia to oznaczenie produktu, którego właściwości wynikają wyłącznie ze środowiska geograficznego (na które składają się czynnik naturalny i ludzki), a cały proces produkcji odbywa się na określonym obszarze, np. wino Bordeaux (którego smak wynika z właściwości winogron rosnących w określonym miejscu, a także z umiejętności producentów).

³⁰ Chronione oznaczenie geograficzne natomiast to wskazanie towaru, którego cechy mogą być przypisane pochodzeniu geograficznemu (a zatem towar taki można by wytworzyć na innym obszarze, lecz z różnych względów, np. tradycji, gdzie indziej on nie powstał) i przynajmniej jeden z procesów produkcyjnych (produkcja, przetwarzanie lub przygotowanie) odbywa się na określonym obszarze, np. truskawka kaszubska (Poźniak-Niedzielska M.: Niektóre aspekty pogranicza oznaczeń geograficznych i znaków towarowych w świetle prawa własności przemysłowej. Księga pamiątkowa z okazji 80-lecia rzecznictwa patentowego w Polsce. Polska Izba Rzeczników Patentowych „Pirpat”, Warszawa 2001, s. 212).

³¹ Produkty te i środki są zdefiniowane w prawie UE – zob. szerzej Szewc T.: Wykorzystanie własności intelektualnej w inteligentnej specjalizacji w zakresie tradycyjnych produktów regionalnych, [w:] Brzóska J., Pyka J. (red.): Nowoczesność przemysłu i usług w warunkach kryzysu i nowych wyzwań. TNOiK, Katowice 2013, s. 560 i n.

³² Oznaczenia geograficzne to oznaczenia słowne odnoszące się bezpośrednio lub pośrednio do nazwy miejsca, miejscowości, regionu lub kraju (teren), które identyfikują towar jako pochodzący z tego terenu, jeżeli określona jakość, dobra opinia lub inne cechy towaru są przypisywane przede wszystkim pochodzeniu geograficznemu tego towaru. Oznaczenie geograficzne napoju spirytusowego jest to nazwa odnosząca się do nazwy miejsca, miejscowości, regionu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej lub, w wyjątkowych przypadkach, do całego terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, która identyfikuje napój spirytusowy jako pochodzący z tego miejsca, miejscowości, regionu lub terytorium.

³³ Szewc A.: Wynalazczość pracownicza, [w:] Skubisz R. (red.): System prawa prywatnego. Prawo własności przemysłowej, t. 14A. C.H. Beck – Instytut Nauk Prawnych PAN, Warszawa 2012, s. 932 i n.

Pojęcie tajemnicy przedsiębiorstwa ma jednak znaczenie szersze, gdyż obejmuje wszelkie nieujawnione do wiadomości publicznej informacje techniczne, technologiczne, organizacyjne przedsiębiorstwa lub inne informacje posiadające wartość gospodarczą (a zatem także np. nieujawnione wynalazki), co do których przedsiębiorca podjął niezbędne działania w celu zapewnienia ich poufności³⁴.

3. Zakres ochrony prawnej

3.1. Zasada wyłączności

Jeżeli chodzi o dozwolone (legalne) korzystanie z innowacji, to można wyróżnić dwie sytuacje. Po pierwsze, będzie to posiadanie praw do nich (praw majątkowych w przypadku utworów i przedmiotów praw pokrewnych oraz praw wyłącznych w przypadku przedmiotów ochrony własności przemysłowej), a po drugie, wystąpienie określonych w przepisach wyjątków od tych praw (zezwalających na korzystanie z cudzych pomysłów bez zgody uprawnionego, a często i bezpłatnie). Korzystanie z innowacji będzie również możliwe w przypadku wygaśnięcia ochrony (np. na skutek upływu terminu), jednakże ściśle rzecz biorąc nie jest to wówczas innowacja chroniona prawem, lecz już element dorobku kulturowego lub technicznego ludzkości.

Autorskie prawa majątkowe dają uprawnionemu wyłączność korzystania, rozporządzania oraz prawo wynagrodzenia za korzystanie z utworu przez inne podmioty – na wszystkich polach eksploatacji³⁵ (podobnie kształtują się prawa do przedmiotów praw pokrewnych). Pole eksploatacji to sposoby technicznego korzystania z utworów, które ustawa przykładowo wymienia (co oznacza, że jest to katalog otwarty), np. wytwarzanie egzemplarzy utworu określoną techniką artystyczną, wprowadzanie do obrotu, publiczne wykonanie itp.³⁶ Czas trwania ochrony tych praw jest ograniczony i wynosi – co do zasady – 70 lat od końca roku, w którym zmarł twórca lub ostatni ze współtwórców utworu. W przypadku natomiast przedmiotów praw pokrewnych ochrona wynosi 25-50 lat. Podobnie prawo wyłączne na

³⁴ Na przykład „zabezpieczanie dokumentacji czy prototypów urządzeń w specjalnie chronionych pomieszczeniach, wprowadzanie procedur dostępu do informacji, uzależnienie uprawnień do informacji od pełnionej funkcji, stosowanie specjalnych klauzul w umowie itp.” (Baron-Wiaterek M.: Środki prawne ochrony własności intelektualnej w stosunku pracy, [w:] Pyka J. (red.): Nowoczesność przemysłu i usług – nowe wyzwania. TNOiK, Katowice 2012, s.118).

³⁵ Barta J., Markiewicz R.: Prawo autorskie. Wolters Kluwer business, Warszawa 2008, s. 83; Szczotka J.: Treść prawa autorskiego, [w:] Poźniak-Niedzielska M. (red.): Prawo autorskie i prawa pokrewne. Zarys wykładu. Branta, Bydgoszcz-Warszawa-Lublin 2007, s. 54; Szewc A.: Autorskie prawa majątkowe, [w:] Szewc A. (red.): Leksykon własności przemysłowej i intelektualnej. Zakamycze, Kraków 2003, s. 18.

³⁶ Traple E., [w:] Barta J., Czajkowska-Dąbrowska M., Cwiąkalski Z., Markiewicz Z., Traple E.: Prawo autorskie i prawa pokrewne. Zakamycze, Kraków 2005, s. 418.

podstawie PWP daje możliwość korzystania z przedmiotu ochrony i zakazania innym korzystania z niego³⁷. Okresy ochronne są zróżnicowane (tabela 1).

Tabela 1

Okresy ochrony poszczególnych praw własności przemysłowej

Przedmiot ochrony	Nazwa prawa	Czas ochrony (lata)
Wynalazek	Patent/dodatkowe prawo ochronne	20
Wzór użytkowy	Prawo ochronne na wzór użytkowy	10
Topografia	Prawo z rejestracji topografii	10
Wzór przemysłowy	Prawo z rejestracji wzoru przemysłowego	25
Znak towarowy	Prawo ochronne na znak towarowy	10 ³⁸
Oznaczenie geograficzne	Prawo z rejestracji na oznaczenie geograficzne	∞

Źródło: Opracowanie własne na podstawie PWP.

3.2. Korzystanie z cudzych innowacji bez zgody uprawnionego

Istotą tego rodzaju regulacji jest umożliwienie przedsiębiorcom wdrożenia innowacji bez ponoszenia nakładów na jej opracowanie. Można tu wyróżnić następujące sytuacje:

- a. utwory inspirowane – powstające w następstwie „inspiracji płynącej z cudzego utworu. Przykładowo, jest to namalowanie baletnic przez artystę amatora zafascynowanego twórczością Degasa. Łącznikiem między dziełem inspirowanym a tym, z którego inspiracja wypłynęła, jest pobudka, uruchamiając proces twórczy u innej osoby na skutek zapoznania się z inspirującym dziełem”³⁹. Wykonywanie praw do utworu inspirowanego nie jest uwarunkowane zgodą autora utworu inspirowanego⁴⁰;
- b. dozwolony użytek publiczny utworów⁴¹, co wymaga jednakże wymienienia imienia i nazwiska twórcy oraz źródła, a także przestrzegania zakazu naruszania normalnego korzystania z utworu⁴² lub godzenia w słuszne interesy twórcy⁴³. Spośród wielu

³⁷ Kostański P., [w:] Kostański P. (red.): Prawo własności przemysłowej. Komentarz. C.H. Beck, Warszawa 2014, s. 369 i n.

³⁸ Z możliwością przedłużenia na kolejne okresy.

³⁹ Grzesiok-Horosz A., op.cit., s. 28.

⁴⁰ Stec P.: Prawo autorskie, [w:] Stec P. (red.): Ochrona własności intelektualnej. Zarys wykładu. Branta, Bydgoszcz-Opole-Gliwice 2011, s. 45,

⁴¹ Jest to korzystanie w celu społecznym (Preussner-Zamorska J.: Dozwolony użytek chronionych utworów, [w:] Barta J., Markiewicz R. (red.): System prawa prywatnego. Prawo autorskie, t. 13. C.H. Beck, Warszawa 2007, s. 434).

⁴² Normalne korzystanie z utworu to eksploatacja utworu przez twórcę lub przez inną osobę w granicach przeciętnego dochodu, jaki można z takiego utworu osiągnąć (Marcinkowska J.: Dozwolony użytek w prawie autorskim. Podstawowe zagadnienia. Zeszyty Naukowe, nr 87, Uniwersytet Jagielloński, Kraków 2004, s. 252). Korzystanie z dozwolonego użytku nie może więc ograniczać przeciętnych dochodów twórcy.

⁴³ Zakaz godzenia w słuszne interesy twórcy oznacza koniecznośćważenia interesu twórcy i interesu, któremu służy wykorzystanie dozwolonego użytku. Sporne natomiast jest, czy ochronie podlega także interes majątkowy (Sieńczyło-Chlabicz J., Banasiuk J., Zaręba J., Zawadzka Z., [w:] Sieńczyło-Chlabicz J. (red.): Prawo własności intelektualnej. LexisNexis, Warszawa 2009, s. 131 i n.).

przypadków, jakie ta instytucja obejmuje, dla innowacji szczególne znaczenie dla przedsiębiorców mogą mieć:

- przejściowe lub incydentalne zwielokrotnianie utworów, niemające samodzielnego znaczenia gospodarczego, stanowiące integralną i podstawową część procesu technologicznego oraz mające na celu wyłącznie umożliwienie przekazu utworu w systemie teleinformatycznym pomiędzy osobami trzecimi przez pośrednika lub zgodne z prawem korzystania z utworu. Pod tym skomplikowanym sformułowaniem kryje się możliwość np. kopiowania utworu do pamięci komputera podczas przeglądania stron internetowych;
- rozpowszechnianie za pomocą anteny zbiorowej oraz sieci kablowej utworów nadawanych przez inną organizację radiową lub telewizyjną drogą satelitarną albo naziemną, jeżeli następuje to w ramach równoczesnego, integralnego i nieodpłatnego rozpowszechniania programów radiowych lub telewizyjnych i przeznaczone jest do oznaczonego grona odbiorców znajdujących się w jednym budynku lub w domach jednorodzinnych obejmujących do 50 gospodarstw domowych. Jest to przepis przydatny do odbioru programów z anten zbiorczych w budynkach wielorodzinnych;
- rozpowszechnianie w prasie, radiu lub telewizji już rozpowszechnionych utworów w celach informacyjnych lub sprawozdawczych, np. informacji o wydarzeniach kulturalnych w programach i serwisach informacyjnych;
- rozpowszechnianie utworów udostępnionych na stałe na ogólnie dostępnych drogach, ulicach, placach lub w ogrodach, jednakże nie do tego samego użytku, np. w celu wydania albumu lub pocztówki z pomnikami,
- korzystanie z utworów już rozpowszechnionych w celu reklamy wystawy publicznej lub publicznej sprzedaży utworów – w zakresie uzasadnionym promocją wystawy lub sprzedaży. Umożliwia to np. reklamę wystawy, w której można wykorzystać jeden z prezentowanych utworów lub reklamę książki z wykorzystaniem jej okładki;
- korzystanie z utworów w związku z prezentacją lub naprawą sprzętu, np. pokaz możliwości telewizora w sklepie;
- korzystanie z utworu w postaci obiektu budowlanego, jego rysunku, planu lub innego ustalenia w celu odbudowy lub remontu obiektu budowlanego. Przepis ten można wykorzystać do remontu, odbudowy itp.

Gdy mowa o wynalazkach, wzorach użytkowych i przemysłowych można mówić o następujących przypadkach:

- a. użytkownik uprzedni to korzystający w dobrej wierze w chwili stanowiącej o pierwszeństwie do uzyskania prawa wyłącznego (lub co najmniej dysponujący urządzeniami niezbędnymi do korzystania z pomysłu). Jest to więc podmiot, którego pomysł był identyczny z pomysłem zgłoszonym później do ochrony i na który udzielono prawa wyłącznego. Może z niego nadal bezpłatnie korzystać w swoim przedsiębiorstwie w dotychczasowym rozmiarze produkcji;
- b. użytkownik późniejszy z kolei to osoba, która w dobrej wierze uzyskała albo nabyła prawo wyłączne od osoby nieuprawnionej (czyli takiej, która wprowadziła w błąd Urząd Patentowy), przeniesione następnie na osobę uprawnioną i korzystała z pomysłu co najmniej przez rok przed wszczęciem postępowania o przeniesienie prawa lub w tym okresie przygotowała wszystkie istotne urządzenia potrzebne do korzystania z niego. Może ona dalej korzystać w swoim przedsiębiorstwie w dotychczasowym zakresie, jednakże za wynagrodzeniem⁴⁴;
- c. licencja przymusowa – jest to licencja udzielona przez Urząd Patentowy w przypadku:
 - nadużycia prawa. Jest to wykonywanie prawa wyłącznego, którego ocena z punktu widzenia wartości pozaprawnych (moralnych, społecznych) jest negatywna, np. zawyżanie cen, uniemożliwienie wdrożenia rozwiązania do produkcji przez inne podmioty, podejmowane w sytuacji, gdy rozwiązanie na rynku jest poszukiwane i pożądane dla zaspokojenia potrzeb społecznych, a określony wyrób jest dostępny społeczeństwu w niedostatecznej ilości, jakości, albo po nadmiernie wysokich cenach. Na nadużycie można się powołać dopiero po 3 latach od udzielenia ochrony (instytucja ta nie występuje w stosunku do wzorów przemysłowych);
 - zależności praw. Występuje, gdy rozwiązanie polega na ulepszeniu pomysłu chronionego cudzym prawem wyłącznym. Wtedy do eksploatacji rozwiązania ulepszonego konieczna jest zgoda uprawnionego do rozwiązania ulepszonego. Przesłanką udzielenia licencji przymusowej jest brak tej zgody uniemożliwiający zaspokojenie potrzeb rynku krajowego i wprowadzenie istotnego postępu technicznego o poważnym znaczeniu gospodarczym;

⁴⁴ Z punktu widzenia innowacyjności instytucje użytkownicy są przydatne, gdyż zapewniają dalsze korzystanie z rozwiązania przez podmiot, którego prawo odpadło po rozpoczęciu używania. Jest to ochrona nakładów poczynionych na rozpoczęcie produkcji określonego towaru lub z zastosowaniem określonej technologii.

- konieczności zapobieżenia lub usunięcia stanu zagrożenia bezpieczeństwa państwa, w szczególności w dziedzinie obronności, porządku publicznego, ochrony życia i zdrowia ludzkiego oraz ochrony środowiska naturalnego;
- d. przywilej badawczy, tj. do celów badawczych, doświadczalnych, dla dokonania oceny, analizy i nauczania (nie dotyczy wzorów przemysłowych);
- e. korzystania, w niezbędnym zakresie, dla wykonania czynności, jakie na podstawie przepisów prawa są wymagane dla uzyskania rejestracji bądź zezwolenia, stanowiących warunków dopuszczenia do obrotu niektórych wytworów, np. rejestracja leków generycznych w okresie trwającej jeszcze ochrony leków oryginalnych (nie dotyczy wzorów przemysłowych);
- f. w razie dokonania wynalazku, wzoru użytkowego albo wzoru przemysłowego przez twórcę przy pomocy przedsiębiorcy – przedsiębiorca ten może korzystać z tego wynalazku, wzoru użytkowego albo wzoru przemysłowego we własnym zakresie⁴⁵.

W przypadku wzorów przemysłowych możliwe jest wytwarzanie i oferowanie wzorów stanowiących część składową innego wytworu, używaną do jego naprawy polegającej na przywróceniu mu wyglądu początkowego (tj. produkcji niektórych części zamiennych). Ponadto można zarejestrować identyczny wzór (co do kształtu), lecz innego rodzaju (tj. o innym zastosowaniu)⁴⁶.

Do topografii układów scalonych mają zastosowanie instytucje użytkownika późniejszego zależności praw, bezpieczeństwa państwa i przywileju badawczego.

Również znaków towarowych można używać bez zgody uprawnionego. Mając na względzie innowacyjność gospodarki, można przytoczyć następujące przypadki używania:

- a. oznaczeń wskazujących w szczególności na cechy i charakterystykę towarów, ich rodzaj, ilość, jakość, przeznaczenie, pochodzenie czy datę wytworzenia lub okres przydatności (np. gazetki reklamowe sklepów),
- b. zarejestrowanego oznaczenia lub oznaczenia podobnego, jeżeli jest to konieczne dla wskazania przeznaczenia towaru, zwłaszcza gdy chodzi o oferowane części zamienne, akcesoria lub usługi (np. przy niezależnych serwisach samochodowych lub AGD),
- c. oznaczenia zarejestrowanego następnie jako znak towarowy na rzecz innej osoby, jeżeli było ono wcześniej używane przez osobę, która, prowadząc lokalną działalność gospodarczą w niewielkim rozmiarze, używała go w dobrej wierze. Prawo to dotyczy używania w nie większym niż dotychczas zakresie. Jest to regulacja użytkownika uprzedniego w odniesieniu do znaków towarowych.

⁴⁵ Zob. szerzej Szewc A., [w:] Szewc A., Jyż G.: Prawo własności przemysłowej. C.H. Beck, Warszawa 2011, s. 199 i n.

⁴⁶ Kępiński J.: Przejście i obciążenie praw do wzoru przemysłowego i wzoru wspólnotowego; umowy licencyjne dotyczące praw do wzoru przemysłowego i wzoru wspólnotowego. Prace z prawa własności intelektualnej, z. 118, ZNUJ, 2012, s. 56 i n.

3.3. Zwalczanie nieuczciwej konkurencji

Czyny nieuczciwej konkurencji to działania sprzeczne z prawem lub dobrymi obyczajami, jeżeli zagrażają lub naruszają interes innego przedsiębiorcy lub klienta. Nie polegają one na stworzeniu wyłączności, lecz na wskazaniu zachowań zabronionych i zagwarantowanych ujemnymi skutkami prawnymi (sankcjami). Szczególnie niekorzystne dla innowacyjności są:

- a. naruszenie tajemnicy przedsiębiorstwa (przekazanie, ujawnienie, nabycie od osoby nieuprawnionej i wykorzystanie),
- b. pomawianie lub nieuczciwe zachwalanie (rozpowszechnianie nieprawdziwych lub wprowadzających w błąd wiadomości o swoim lub innym przedsiębiorcy, albo przedsiębiorstwie w celu przysporzenia korzyści lub wyrządzenia szkody (np. przypisywanie nieprawdziwych cech, takich jak informacje o nieistniejących kwalifikacjach pracowników, wskazywanie nieprawdziwych atestów, wyróżnień i oznaczeń towarów i usług),
- c. naśladownictwo cudzych produktów (tj. powielanie ich formy zewnętrznej),
- d. fałszywe lub oszukańcze używanie oznaczeń geograficznych, chronionych oznaczeń geograficznych i chronionych nazw pochodzenia (nawet z dodatkiem „rodzaj”, „typ”, „metoda” albo równoznacznym, np. „wino typu Bordeaux”),
- e. wprowadzające w błąd oznaczenie towarów lub usług (np. opatrzenie oznaczeniem „Citroen” wyrobu innego producenta).

4. Negatywne następstwa naruszenia zasad prawnej ochrony innowacji (sankcje)

4.1. Skutki cywilnoprawne

Sankcje cywilne polegają na możliwości podnoszenia wobec naruszającego cudzą własność intelektualną roszczeń majątkowych i niemajątkowych, takich jak:

- a. zaprzestanie działań grożących naruszeniem (jest to roszczenie prewencyjne zapobiegające powstaniu naruszenia w przyszłości wynikające z PWP),
- b. zaniechanie naruszeń (tj. zaprzestanie dokonywania naruszeń o charakterze ciągłym),
- c. usunięcie skutków naruszenia (np. wycofanie towaru ze sprzedaży, nie przysługujące w przypadku naruszenia PWP),
- d. naprawienie szkody (przy czym możliwe jest – w przypadku naruszenia praw autorskich i praw do bazy danych – ustalenie odszkodowania w wysokości dwukrotności lub trzykrotności – przy naruszeniu zawinionym – wynagrodzenia za korzystanie z utworu, w PWP z kolei poprzez zapłatę sumy pieniężnej w wysokości

- odpowiadającej opłacie licencyjnej albo innego stosownego wynagrodzenia za korzystanie z chronionego pomysłu),
- e. wydanie uzyskanych korzyści (tj. zwrot osiągniętych zysków)⁴⁷,
 - f. zapłata tzw. pokutnego, gdy naruszenie było zawinione (sumy pieniężnej w przypadku praw autorskich – nie niższej niż dwukrotność uprawdopodobnionych korzyści na Fundusz Promocji Twórczości, a w przypadku nieuczciwej konkurencji – na określony cel społeczny związany ze wspieraniem kultury polskiej lub z ochroną dziedzictwa narodowego),
 - g. orzeczenie o bezprawnie wytworzonych przedmiotach i materiałach użytych do ich wytworzenia (np. zniszczenie lub zasądzenie na rzecz uprawnionego),
 - h. złożenie w prasie oświadczenia o odpowiedniej treści, np. informującego, że podjęte działanie było naruszeniem cudzych praw autorskich lub prawa do bazy danych, bądź czynem nieuczciwej konkurencji (podobny skutek pociąga za sobą orzekane na gruncie PWP podanie wyroku do publicznej wiadomości); skutek ten może być bardzo istotny z punktu widzenia kształtowania wizerunku poszkodowanego podmiotu.

4.2. Skutki karne

Sankcje karne polegają na określeniu czynów zabronionych pod groźbą kary. Ponieważ najważniejsza jest świadomość karalności określonego czynu i nieuchronności kary (w czym wyraża się funkcja prewencyjna prawa karnego), a nie wysokość, problematyka kar zostanie tu pominięta (zazwyczaj są to kary grzywny, ograniczenia wolności lub pozbawienia wolności do 3 lat) na rzecz przybliżenia czynów zabronionych, które mogą okazać się przydatne dla ochrony innowacyjności:

- a. przywłaszczenie sobie autorstwa albo wprowadzenie w błąd co do autorstwa całości albo części cudzego utworu, albo artystycznego wykonania (zwane popularnie plagiatem),
- b. publiczne zniekształcanie utworu, artystycznego wykonania, fonogramu, wideogramu lub nadania,
- c. inne naruszenia autorskich praw majątkowych popełnione w celu uzyskania korzyści majątkowych,

⁴⁷ Roszczenia majątkowe przysługujące uprawnionemu mogą być zaspokojone również przez zapłatę stosownej sumy pieniężnej, jeżeli naruszenie było niezawinione, a zaniechanie lub usunięcie skutków naruszenia byłoby dla naruszającego niewspółmiernie dotkliwe.

- d. utrwalanie lub zwielokrotnianie w celu rozpowszechnienia albo rozpowszechnianie cudzego utworu w wersji oryginalnej lub opracowania, artystycznego wykonania, fonogramu, wideogramu lub nadania bez uprawnienia albo wbrew jego warunkom,
- e. pomoc w zbyciu, przyjmowanie lub pomoc w ukryciu przedmiotu będącego nośnikiem utworu, artystycznego wykonania, fonogramu lub wideogramu rozpowszechnianego lub zwielokrotnianego bez uprawnienia lub wbrew jego warunkom w celu osiągnięcia korzyści majątkowej,
- f. wytwarzanie urządzeń lub komponentów przeznaczonych do niedozwolonego usuwania lub obchodzenia skutecznych technicznych zabezpieczeń przed odtwarzaniem, przegrywaniem lub zwielokrotnianiem utworów lub przedmiotów praw pokrewnych albo dokonywanie obrotu takimi urządzeniami lub ich komponentami, albo reklamowanie ich w celu sprzedaży lub najmu,
- g. pobieranie danych lub wtórne wykorzystanie w całości lub w istotnej co do jakości lub ilości części bazy danych w celu osiągnięcia korzyści majątkowych bez uprawnienia lub wbrew jego warunkom (jest to zaledwie wykroczenie, stąd jest ono zagrożone tylko karą grzywny),
- h. przypisanie sobie autorstwa albo wprowadzenie w błąd innej osoby co do autorstwa cudzego projektu wynalazczego,
- i. naruszenie cudzego prawa do uzyskania tytułu ochronnego (jeżeli osoba nieuprawniona do uzyskania prawa zgłasza cudze rozwiązanie w celu uzyskania ochrony dla siebie albo ujawnienie informacji o cudzym rozwiązaniu lub w inny sposób uniemożliwienie uzyskania ochrony przez osobę uprawnioną),
- j. oznaczanie towarów podrobionym, zarejestrowanym znakiem towarowym, którego sprawca nie ma prawa używać – w celu wprowadzenia do obrotu towarów lub w razie obrotu towarami oznaczonymi takimi znakami,
- k. wprowadzanie do obrotu przedmiotów niechronionych patentem, dodatkowym prawem ochronnym, prawem ochronnym na wzór użytkowy lub prawem z rejestracji wzoru przemysłowego, topografii układu scalonego lub rejestracji na oznaczenie geograficzne, oznaczonych napisami lub rysunkami, mającymi wywołać mylne mniemanie, że przedmioty te korzystają z takiej ochrony,
- l. wprowadzanie do obrotu towarów oznaczonych znakiem towarowym z wyróżnikiem, mającym wywołać mylne mniemanie, że przedmioty te korzystają z takiej ochrony,
- m. ujawnienie innej osobie lub wykorzystania we własnej działalności gospodarczej informacji stanowiącej tajemnicę przedsiębiorstwa, wbrew obowiązkowi ciążącemu w stosunku do przedsiębiorcy, jeżeli wyrządza mu to poważną szkodę (dotyczy także osób, które informację taką uzyskały bezprawnie),

- n. oznaczenie towarów lub usług, zwłaszcza co do pochodzenia, jakości, składników, sposobu wykonania, wprowadzające klientów w błąd i narażające ich na szkodę,
- o. rozpowszechnienie nieprawdziwych lub wprowadzających w błąd informacji o przedsiębiorstwie, w szczególności o wytwarzanych towarach lub świadczonych usługach.

5. Podsumowanie

Dokonany wyżej przegląd prowadzi do wniosku, że innowacje są traktowane przez ustawodawcę dwojako – w sposób syntetyczny i analityczny. Traktowanie syntetyczne jest charakterystyczne dla nowych przepisów, będących odpowiedzią na zapotrzebowanie w zakresie wspierania rozwoju gospodarczego poprzez ich wdrażanie. Ochrona innowacji ma natomiast charakter analityczny, czyli chronione są poszczególne ich kategorie, każda we właściwy dla siebie sposób. Jest to oczywiście utrudnienie, wymagające posługiwania się licznymi instytucjami prawnymi i chroniącymi je przepisami, i nie do końca można je usprawiedliwiać specyfiką przedmiotów ochrony własności intelektualnej oraz tradycją (prawo własności intelektualnej kształtuje się bowiem od co najmniej 200 lat)⁴⁸. Spośród przepisów chroniących innowacje w największym stopniu jednolicie traktują je przepisy o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji, gdyż mogą one być uznane za tajemnicę przedsiębiorstwa jako jedną obszerną kategorię pojęciową.

Godne uwagi w związku z tym są podejmowane przez Unię Europejską wysiłki w celu ujednolicenia standardów ochrony na jej obszarze i możliwości uzyskania jednym zgłoszeniem ochrony na całym jej terytorium, zgodnie z ideologią jednolitego rynku⁴⁹. Ochrona ta ma bowiem – jak dotychczas – charakter partykularny, tzn. należy się o nią ubiegać odrębnie na obszarze każdego państwa. Wspomnieć należy o Urzędzie ds. Harmonizacji Rynku Wewnętrznego (OHIM) z siedzibą w Alicante, w którym można już uzyskać ochronę znaków towarowych i wzorów przemysłowych we wszystkich krajach UE

⁴⁸ Bleszyński J., Staszów M.: *Prawo autorskie i wynalazcze*. PWN, Warszawa 1983, s. 7 i n.; Grzybowski S.: *Prawo autorskie w systemie prawa*, [w:] Grzybowski S., Kopff A., Serda J.: *Zagadnienia prawa autorskiego*. PWN, Warszawa 1973, s. 34 i n.

⁴⁹ Na przykład dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady nr 2004/48/WE z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie egzekwowania praw własności intelektualnej, Dz. Urz. WE L Nr 157, s. 45, dyrektywa Rady 91/250/EWG z dnia 14 maja 1991 r., w sprawie ochrony programów komputerowych, Dz. Urz. WE I Nr 122, s. 42, czy dyrektywa 2001/29/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 22 maja 2001 r. w sprawie harmonizacji niektórych aspektów praw autorskich i pokrewnych w społeczeństwie informacyjnym, Dz. Urz. WE L, Nr 167, s. 10 (zob. szerzej Podrecki P.: *Środki ochrony praw własności intelektualnej*. LexisNexis, Warszawa 2010, s. 44 i n.).

w następstwie jednego zgłoszenia⁵⁰, czy o pracach nad jednolitym patentem europejskim⁵¹, który prowadzić ma do podobnego rezultatu w odniesieniu do wynalazków.

Ochrona prawna na zasadzie wyłączności jest niezmiernie istotna. Cechą charakterystyczną pomysłów jest (często) znaczna wartość materialna oraz łatwość ich skopiowania (w większości przypadków wystarczy kserokopiarka lub aparat fotograficzny). Ponadto, otrzymanie ochrony w postaci prawa wyłącznego wiąże się z ujawnieniem istoty rozwiązania. Jedynym warunkiem skutecznej komercjalizacji innowacji i zwrotu poniesionych nakładów jest więc wyłączność korzystania z niej, wynikająca z ochrony prawnej udzielanej przez państwo. Konieczność taką tłumaczy się za pomocą różnych teorii, np. umowy społecznej (twórca otrzymuje ochronę w zamian za udostępnienie wiedzy), nagrody (w myśl której ochrona udzielana przez państwo i wynikająca z niej wyłączność ma być wynagrodzeniem dla twórcy za kreatywność, trud i wysiłek), a także zachęty (ochrona państwowa i wynikająca stąd wyłączność korzystania z innowacji zachęcają twórców do podejmowania prac)⁵².

Bibliografia

1. Baron-Wiaterek M.: Środki prawne ochrony własności intelektualnej w stosunku pracy, [w:] Pyka J. (red.): Nowoczesność przemysłu i usług – nowe wyzwania. TNOiK, Katowice 2012.
2. Barta J., Czajkowska-Dąbrowska M., Cwiakalski Z., Markiewicz Z., Traple E.: Prawo autorskie i prawa pokrewne. Zakamycze, Kraków 2005.
3. Barta J., Markiewicz R.: Prawo autorskie. Wolters Kluwer Business, Warszawa 2008.
4. Barta J.: Przedmiot prawa autorskiego, [w:] Barta J., Markiewicz R. (red.): System prawa prywatnego. Prawo autorskie, t. 13. C.H. Beck, Warszawa 2007.
5. Bender L.: Wynalazki. Arkady, Warszawa 1995.
6. Błęszyński J., Staszków M.: Prawo autorskie i wynalazcze. PWN, Warszawa 1983.
7. Brzezińska A.: Zakres przedmiotowy i podmiotowy prawa własności intelektualnej, [w:] Załucki M. (red.): Prawo własności intelektualnej. Repetytorium. Difin, Warszawa 2010.
8. Castenow D.: Nowy marketing w praktyce. PWE, Warszawa 1996.

⁵⁰ Zob. rozporządzenia Rady (WE) nr 6/2002 z 12 grudnia 2001 r. w sprawie wzorów wspólnotowych (Dz. Urz. UE L 2003, nr 3, s. 1) oraz rozporządzenie Rady (WE) nr 207/2009 z dnia 26 lutego 2009 r. w sprawie wspólnotowego znaku towarowego (Dz. Urz. UE L nr 78, s. 1).

⁵¹ Zob. szerzej Gromnicka E.: Systemowe aspekty jednolitej ochrony patentowej w UE, EPS 2013, nr 4, s. 24 i n.; Szczepanowska-Kozłowska K.: Czy patent jednolity jest potrzebny – głos w dyskusji, EPS 2013, nr 4, s. 4 i n.

⁵² du Vall M.: Prawo patentowe. Oficyna, Warszawa 2008, s. 128 i n.

9. Gromnicka E.: Systemowe aspekty jednolitej ochrony patentowej w UE. EPS 2013, nr 4.
10. Grzesiok-Horosz A.: Prawo autorskie, [w:] Baron-Wiaterek M., Horosz P., Szewc T. (red.): Podstawy ochrony własności intelektualnej. Politechnika Śląska, Gliwice 2013.
11. Grzybowski S.: Prawo autorskie w systemie prawa, [w:] Grzybowski S., Kopff A., Serda J.: Zagadnienia prawa autorskiego. PWN, Warszawa 1973.
12. Kępiński J.: Przejście i obciążenie praw do wzoru przemysłowego i wzoru wspólnotowego; umowy licencyjne dotyczące praw do wzoru przemysłowego i wzoru wspólnotowego. Zeszyty Naukowe, Prace z prawa własności intelektualnej, nr 118, Uniwersytet Jagielloński, 2012.
13. Kępiński J.: Wzór przemysłowy i jego ochrona w prawie polskim i wspólnotowym. Wolters Kluwer business, Warszawa 2010.
14. Kot szczęściarz. „Rzeczpospolita”, 3-4 lipca 2010.
15. Kotler Ph., Armstrong G., Saunders J., Wong V.: Marketing. Podręcznik europejski. PWE, Warszawa 2002.
16. Kotler Ph.: Marketing. Analiza, planowanie, wdrażanie, i kontrola. Gebethner i S-ka, Warszawa 1994.
17. Marcinkowska J.: Dozwolony użytek w prawie autorskim. Podstawowe zagadnienia. Zeszyty Naukowe, nr 87, Uniwersytet Jagielloński, Kraków 2004.
18. McGowan P.: Innowacja i przedsiębiorczość wewnętrzna, [w:] Stewart D.M. (red.): Praktyka kierowania. PWE, Warszawa 1994.
19. Penc J.: Innowacje i zmiany w firmie. Transformacja i sterowanie rozwojem przedsiębiorstwa. Placet, Warszawa 1999.
20. Perlaki I.: Innowacje w organizacji. PWE, Warszawa 1983.
21. Pięrcionek Z.: Strategie rozwoju firmy. PWN, Warszawa 1996.
22. Podrecki P.: Środki ochrony praw własności intelektualnej. LexisNexis, Warszawa 2010.
23. Poźniak-Niedzielska M.: Niektóre aspekty pogranicza oznaczeń geograficznych i znaków towarowych w świetle prawa własności przemysłowej. Księga pamiątkowa z okazji 80-lecia rzecznictwa patentowego w Polsce. Polska Izba Rzeczników Patentowych „Pirpat”, Warszawa 2001.
24. Sieńczyło-Chlabicz J. (red.): Prawo własności intelektualnej. LexisNexis, Warszawa 2013.
25. Kostański P. (red.): Prawo własności przemysłowej. Komentarz. C.H. Beck, Warszawa 2014.
26. Preussner-Zamorska J.: Dozwolony użytek chronionych utworów, [w:] Barta J., Markiewicz R. (red.): System prawa prywatnego. Prawo autorskie, t. 13. C.H. Beck, Warszawa 2007.

27. Redlińska I.: Naskórek nowym źródłem komórek macierzystych. „Rzeczpospolita”, 14.02.2007.
28. Rysiewicz Z. (red.): Słownik wyrazów obcych. PWN, Warszawa 1967.
29. Sieńczyło-Chlabicz J., Banasiuk J., Zaręba J., Zawadzka Z.: Dozwolony użytek osobisty i publiczny, [w:] Sieńczyło-Chlabicz J. (red.): Prawo własności intelektualnej. LexisNexis, Warszawa 2009.
30. Skowron K.: Pojęcie innowacji, [w:] Baron-Wiaterek M., Horosz P., Szewc T. (red.): Podstawy ochrony własności intelektualnej. Politechnika Śląska, Gliwice 2013.
31. Stanisławska A.: Zapręgli salmonellę do walki z rakiem. „Rzeczpospolita”, 13.08.2010.
32. Stec P.: Prawo autorskie, [w:] Stec P. (red.): Ochrona własności intelektualnej. Zarys wykładu. Branta, Bydgoszcz-Opole-Gliwice 2011.
33. Szczepaniak M.: Wybrane aspekty ochrony własności intelektualnej w przemysłach kreatywnych, [w:] Pyka J. (red.): Nowoczesność przemysłu i usług – nowe wyzwania. TNOiK, Katowice 2012.
34. Szczepanowska-Kozłowska K.: Czy patent jednolity jest potrzebny – głos w dyskusji. EPS, nr 4, 2013.
35. Szczotka J.: Treść prawa autorskiego, [w:] Poźniak-Niedzielska M. (red.): Prawo autorskie i prawa pokrewne. Zarys wykładu. Branta, Bydgoszcz-Warszawa-Lublin 2007.
36. Szewc A.: Autorskie prawa majątkowe, [w:] Szewc A. (red.): Leksykon własności przemysłowej i intelektualnej. Zakamycze, Kraków 2003.
37. Szewc A.: Podmioty i prawa podmiotowe własności przemysłowej, [w:] Szewc A., Jyż G.: Prawo własności przemysłowej. C.H. Beck – Instytut Nauk Prawnych PAN, Warszawa 2011.
38. Szewc A.: O technice i pojęciach pokrewnych, [w:] Matlak A., Stanisławska-Kloc S. (red.): Spory o własność intelektualną. LEX, Warszawa 2013.
39. Szewc A.: Wynalazczość pracownicza, [w:] Skubisz R. (red.): System prawa prywatnego. Prawo własności przemysłowej, t. 14A. C.H. Beck – Instytut Nauk Prawnych PAN, Warszawa 2012.
40. Szewc T.: Rozwiązania, [w:] Baron-Wiaterek M., Horosz P., Szewc T. (red.): Podstawy ochrony własności intelektualnej. Politechnika Śląska, Gliwice 2013.
41. Szewc T.: Wykorzystanie własności intelektualnej w inteligentnej specjalizacji w zakresie tradycyjnych produktów regionalnych, [w:] Brzóska J., Pyka J. (red.): Nowoczesność przemysłu i usług w warunkach kryzysu i nowych wyzwań. TNOiK, Katowice 2013.
42. Sztucki T.: Encyklopedia marketingu. Placet, Warszawa 1998.
43. Szymczak M. (red.): Słownik języka polskiego. PWN, Warszawa 1981.

-
44. Tischner A., [w:] Kostański P.: Prawo własności przemysłowej. Komentarz. C.H. Beck, Warszawa 2010.
 45. du Vall M.: Prawo patentowe. Oficyna, Warszawa 2008.
 46. Żakowska-Henzler H.: Wynalazek biotechnologiczny. Przedmiot patentu. Scholar, Warszawa 2006.